

ÚSKALÍ SOUDNÍ INTERPRETACE A APLIKACE NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

TEREZA NOVOTNÁ

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract in original language

Vstup nového občanského zákoníku v účinnost od 1. 1. 2014 bude pro právní řád České republiky znamenat dosud největší zásah, který se projeví více či méně ve všech právních oblastech. Ve svém příspěvku se zaměřím na zásadní problémy, jež lze od této nové, diskontinuální úpravy soukromoprávních vztahů očekávat v procesu její interpretace a aplikace civilními soudy.

Key words in original language

interpretace, aplikace, nový občanský zákoník

Abstract

The new Civil Code coming into force on 1st January 2014 is going to be the greatest intervention to the system of law of the Czech Republic and it is going to affect almost all legal fields. My contribution is focused on the fundamental difficulties that are expected from this new discontinuous regulation of private law relationships which can occur in the process of interpretation and application of this regulation by the civil courts.

Key words

Interpretation of Law, Application of Law, the new Civil Code

1. ÚVOD

Nový občanský zákoník¹ je od 22. března 2012 součástí našeho právního řádu, i když jeho účinnost byla odložena na začátek roku 2014. Nyní se blížíme k pomyslné polovině legisvakanní doby², jejímž účelem je poskytnout dostatečný prostor adresátům právních norem i orgánům veřejné moci, aby se s novou právní úpravou mohli seznámit a náležitě se na ni připravit.

Domnívám se, že nikdo nepochybuje o tom, že vstup nového občanského zákoníku v účinnost bude spojen s vážnými dopady do právní regulace občanskoprávních vztahů, ať už jde o realizaci práva samotnými adresáty právních norem, nebo o jeho aplikaci ze strany orgánů veřejné moci.

---

¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

² Příspěvek byl zpracován v listopadu 2012.

Proto je naléhavě nutné naplnit popsáný smysl legisvakance a využít zbývající doby ke zvýšenému úsilí o začlenění nového občanského zákoníku do právního řádu, a to v procesu, který bude mimo jiné zahrnoval i pečlivé zvážení všech souvislostí a důslednou eliminaci hrozících rizik. Vzhledem k radikálnímu rozchodu s dosavadní právní úpravou to nebude úkol nijak jednoduchý, zvláště uvážíme-li také jeho nebyvalý rozsah i skutečnost, že jde o zásah do nejfrekventovanějších právních vztahů vůbec. Jakékoliv nedostatky se projeví v podstatě okamžitě a mohou vést k negativnímu přijetí nového občanského zákoníku laickou i odbornou veřejností, což platí o to více, že zásadní podporu nebylo možné zaznamenat ani v okamžiku jeho přijetí.

Vstupem zákona v účinnost začnou nepochybně vznikat problémy týkající se výkladu příslušných právních norem, jež se promítnou i do řešení konkrétních věcí v soudním řízení. Soudům tak případně důležitý úkol tuto interpretaci, vzešlou z praktického uplatňování práva, v aplikačním procesu "usměrňovat". Pokud v dnešní době slyšíme, že soudy jsou přetížené, zavalené obrovským nápadem civilních věcí, tak po vstupu nového občanského zákoníku v účinnost se jejich počet pravděpodobně ještě zvýší. Úloha soudů po přijetí nového občanského zákoníku bude nezáviděníhodná, což je důvod, proč jsem příspěvek zaměřila právě na soudní interpretaci a aplikaci nového občanského zákoníku.

Vzhledem k rozsahu problematiky mohu na předpokládaná úskalí v této oblasti pouze letmo poukázat, neboť každý zmíněný bod by vystačil na samostatný příspěvek. Navíc výčet úskalí není, a snad ani nemůže být, úplný. Další by mohly zcela jistě doplnit již nyní osoby, které pracují v justici či advokacii, mnohá jiná se objeví ad hoc, tj. při aplikaci práva v konkrétním případě.³

I přes uvedenou neúplnost se domnívám, že je účelné se o výčet možných úskalí pokusit, neboť každé upozornění na různé komplikace a jejich definování může vést přinejmenším k zamýšlení se nad jejich opodstatněností či mírou závažnosti, nicméně v případě jejich uznání také nad možnostmi řešení, resp. zmírnění případných negativních dopadů. Je pravdou, že některá úskalí souvisí se samotnou existencí nového občanského zákoníku, čímž se nabízí otázka, zda je jeho potřeba natolik neodbytná, abychom museli do zcela jistých, ale i netušených rizik vůbec vstupovat. V případě jiných úskalí by zřejmě postačilo pouze odložit účinnost zákoníku, aby se vytvořil dostatečný časový prostor k dopracování, resp. přepracování stávající legislativy, což se týká jak občanského zákoníku, tak především předpisů souvisejících. V ostatních případech se nabízí jako cesta k úspěšnému začlenění nové právní úpravy do právního řádu obvyklá kvalifikovaná příprava, nicméně ve všech aspektech, které si lze pod tímto pojmem představit.

---

³ Navíc je třeba počítat s tím, že s jinými úskalími se budou potýkat soudy nižších instancí a s jinými soudy odvolací či Nejvyšší soud, příp. s obdobnými úskalími, ale v rozdílné míře.

2. DISKONTINUITA

Myšlenkové východisko, resp. přístupové hledisko diskontinuity rekodifikace soukromého práva,⁴ je cílem největší kritiky nového občanského zákoníku ze strany odborné veřejnosti. Nový občanský zákoník byl přijat po provedení četných novelizací občanského zákoníku z roku 1964,⁵ z nichž ta nejpodstatnější je účinná přes dvacet let.⁶ Není se tedy co divit, že mnoho odborníků vnímá diskontinuitu mezi novým civilním kodexem a dosavadní právní úpravou jako neopodstatněnou či nepřiměřenou.⁷

Právě z radikálního rozchodu zákoníku se stávající právní úpravou soukromoprávních vztahů plynou pro soudy a soudce nové úkoly, o kterých hovoří Karel Eliáš jako o nutnosti "zmapovat novou úpravu, poznat ji do hloubky a právní pravidla občanského zákoníku dobře vyložit",⁸ ale také nová úskalí. Zatímco popsání úkolů představují požadavek spojený obecně s jakoukoli novou právní úpravou, úskalími mám na mysli spíše určité komplikace, jež mají základ v nedokonalosti, nedotaženosti či nepromyšlenosti právní úpravy. Nepanuje-li obecně přesvědčení o důvodnosti přijatých změn, pak i běžně přijímaná nutnost poznávání, osvojování a používání nové právní úpravy, zvláště jde-li o změny tak velkého rozsahu, může být vnímána negativně a odmítavě, tj. nikoli jako úkol, ale právě jako úskalí.

3. INTERPRETAČNÍ METODY

Ponecháme-li stranou mimoprávní faktory komplikující roli soudce v procesu interpretace nového občanského zákoníku, můžeme začít u metod výkladu, které musí soudce v poznávacím procesu použít. Podle mého názoru bude nutno k poznání smyslu právních norem ve značném množství případů použít nejen standardních, ale také nadstandardních výkladových metod. Ač jsem si vědoma toho, že dělení metod výkladu na standardní a nestandardní⁹ není z pohledu

---

⁴ S uvedenými pojmy pracuje např. důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku. ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012. s. 18 a násl.

⁵ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ Zákon č. 509/91 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

⁷ Např. HANDLAR, Jiří. Nový občanský zákoník – nenaplněná východiska. Právní rozhledy. 2010, č. 23. s. 844. nebo LAVICKÝ, Petr. Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku. Právní rozhledy. 2007, č. 23. s. 855 a násl.

⁸ ELIÁŠ, Karel. Co přináší nový občanský zákoník byznysu? Obchodněprávní revue. 2012, č. 5. s. 153.

⁹ Jako standardní výkladové metody jsou označovány výklad jazykový, logický a systematický, za nadstandardní výklad historický, teleologický a

právní vědy vhodné přeceňovat,¹⁰ je možné větší míru použití nadstandarních metod označit za určité úskalí, neboť bude klást zvýšené nároky na čas, kterého se bude po vstupu nového občanského zákoníku v účinnost soudům nedostávat.

Domnívám-li se, že standardní výkladové metody nebudou mnohdy postačovat, je to především z důvodu posunu jazykového vyjádření zákoníku. Na to, že nový občanský zákoník je psán odlišným jazykem než stávající zákoníky, jakož i na možné důsledky pramenící z tohoto posunu, upozornil ve svém rozboru Filip Cvrček.¹¹ Petr Mlsna naopak vyzvedává, že je zákoník psán "obvyklým českým jazykem", který má být protikladem "odcizeného právního jazyka".¹² Právní jazyk však není při tvorbě práva využíván samoúčelně, nýbrž vychází z požadavků, které jsou na něj kladeny, tedy z požadavku jednoznačnosti, konstantnosti a srozumitelnosti používané terminologie.¹³ Na rozdíl od Petra Mlsny se domnívám, že jazykový posun zákoníku nepřispívá ke srozumitelnosti úpravy ani laickým adresátům, rozhodně však komplikuje interpretaci norem těm, kteří jsou zvyklí pracovat s právním jazykem, tedy i soudcům.

Stejně důsledky lze vztáhnout i na cílenou redukci legálních definic, která byla předeslána věcným záměrem občanského zákoníku.¹⁴ Názory na míru účelnosti používání legálních definic se v právní teorii různí, proto se omezují pouze na konstatování, že legální definice, zvláště v souvislosti s výše popsaným posunem jazyka a dále popsanou změnou terminologie zákona, budou soudcům v procesu interpretace pravděpodobně scházet, resp. jim jejich absence práci se zákonem nijak neusnadní.

Rozsáhlá změna terminologie zákoníku, plynoucí z přístupového hlediska diskontinuity, se podle názoru mnohých odborníků (s jejichž argumenty snad ani nelze nesouhlasit), rozchází s obecným požadavkem stability práva, který je součástí obecného požadavku právní jistoty.¹⁵ Navíc "ani právní věda, ani praxe nic takového nepožadovala," jak upozornil Jiří Spáčil.¹⁶ Změna terminologie je

---

komparativní. GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. s. 146.

¹⁰ Jak podrobně rozvádí HANUŠ, Libor. K argumentaci teleologickým výkladem (vázanosti soudce zákonem). *Právní rozhledy*. 2007, č. 7. s. 234.

¹¹ CVRČEK, Filip. Návrh občanského zákoníku (z hlediska jazykového a legislativně technického). *Soudce*. 2011, č. 4. s. 7 – 13.

¹² MLSNA, Petr. Návrh občanského zákoníku – víra v pokrok. *Právní rozhledy*. 2011, č. 11. s. II.

¹³ GERLOCH Aleš. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. s. 108.

¹⁴ Věcný záměr občanského zákoníku (s úpravami po projednání v odborných komisích LRV a v Legislativní radě vlády). Dostupný z ASPI. ASPI ID: LIT38252CZ.

¹⁵ Např. LAVICKÝ, Petr. *Civilní soudnictví a nový občanský zákoník*. *Soudce*. 2011, č. 9. s. 4 a násl.

¹⁶ Čerpáno z článku Ministerstvo spravedlnosti nastavilo lhůtu pro dopracování nového občanského zákoníku. *Právní zpravodaj*. 2007, č. 11. s. 7.

dalším z důvodů, který vede k omezení možnosti vycházet z jazykového, příp. systematického výkladu, neboť v případě, že bude soudce mít literu zákona dobře osvojenou, nebude si moci být bez použití nadstandardních výkladových metod jistý, zda daným výrazům má být přidělen stejný význam, jako v úpravě předchozí, nebo zda zákonodárce tento pojem nenaplnil novým obsahem.

4. LEGISLATIVNĚ TECHNICKÉ CHYBY

Dále musíme připočítat legislativně technické chyby zákonodárce, který místy sám opomíjí, že některé termíny změnil nejenom označením, ale rovněž obsahově. Zatímco s diskontinuitou občanského zákoníku a rozsáhlou změnou terminologie již není možné v legisvakantním období mnoho učinit, eliminace legislativně technických chyb by měla být v tomto období prioritou zákonodárce. Novelizace předpisu ještě před jeho vstupem v účinnost jistě není pozitivním jevem, neboť signalizuje, že výsledek legislativního procesu nebyl přes jeho délku a náročnost doveden k relativní dokonalosti, nicméně je nutné, aby včasným zásahem zákonodárce došlo k odstranění všech zjevných vad a nedostatků ještě před tím, než zákon vstoupí účinnost.

5. SOUDCOVSKÁ TVORBA PRÁVA

Nový občanský zákoník obsahuje, vzhledem k příklonu zákoníku k přirozenoprávnímu pojetí, velké množství obecných pojmů, resp. generálních klauzulí.¹⁷ Naplnění obsahu těchto pojmů, které mají vytvářet „otevřenou texturu zákona“,¹⁸ má vybídnout soudce k tvorbě a dotváření práva.¹⁹ Soudcovskou tvorbu práva prostřednictvím vyplňování mezer v právu upravuje ustanovení § 10 odst. 2 nového občanského zákoníku. O tom, že se nejedná o neomezenou tvorbu práva, ale o proces omezený jednak formálními kritérii, jakými jsou zevšeobecnitelnost, právní rovnost a řádné odůvodnění, jednak materiálními kritérii, která představuje předchozí rozhodovací praxe, nauka, obecné právní zásady či právní komparace, píše Petr Bezouška.²⁰ Je otázkou, zda se prohlášení o posílení role soudů směrem k precedenčnímu působení soudních rozhodnutí v soudní praxi významně projeví, anebo se stane pouhou proklamací tvůrce zákona. Ať však soudci pojmu „manifest soudcovské tvorby práva“ jakkoli, je patrné, že popsání materiální kritéria se budou vytvářet spolu s životem zákoníku, kdy hlavně zpočátku bude docházet k rozdílnému výkladu jednotlivých ustanovení různými soudy.

---

¹⁷ ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník ve Sbírce zákonů. Právní rozhledy, 2012, č. 7. s. 233.

¹⁸ V dalším z článků hovoří Karel Eliáš o používání "pružných pojmů, které až praxe naplní konkrétním obsahem ve vztahu k jednotlivým případům". ELIÁŠ, Karel. K článku JUDr. Stanislava Křečka. Zamyšlení nad návrhem nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie. 2008, č. 9. s. 24.

¹⁹ ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník ve Sbírce zákonů. Právní rozhledy, 2012, č. 7. s. 233.

²⁰ BEZOUŠKA, Petr. Soudcovské dotváření práva vykračující z mezí zákona v návrhu českého občanského zákoníku. Právní rozhledy. 2011, č. 1. s. 20.

Rovněž je třeba počítat s jevem, na který upozorňuje Karel Svoboda, kdy soudce, který interpretuje novou právní úpravu, s níž se sice seznámil, ale nemá ji osvojenou, se řídí prvotně svojí představou o právu, pro kterou až ex post hledá oporu v ustanoveních zákona. Lze předpokládat, že představa soudce o právu bude ještě velmi dlouho vycházet ze současného zákoníku, a tudíž i staronové instituty nového občanského zákoníku budou vykládány v souladu s jejich současným významem.²¹

6. POUŽITELNOST STARÉ JUDIKATURY

S výše uvedenou interpretací zákona, resp. soudcovskou tvorbou práva úzce souvisí problematika použitelnosti staré judikatury, neboť následování výkladu obsaženého v předchozí konstantní judikatuře významným způsobem přispívá k právní jistotě a předvídatelnosti soudního rozhodování.

Obecně si již těžko dokážeme představit práci se zákoníkem bez určité doktríny a hlavně bez souboru judikatury jako interpretačních vodítek. Je proto přirozené, že v rámci připomínkování nového občanského zákoníku zazněly obavy o použitelnosti staré judikatury a o dlouhodobosti procesu vytváření judikatury nové.²² Karel Eliáš oponuje tím, že se jedná o "tvrzení do značné míry přepjatá", a dále uvádí, že je samozřejmým důsledkem každé změny zákona, že se stane část judikatury aplikující právo dosud platné nepoužitelnou.²³ Úskalí však podle mého názoru neplyne obecně ze skutečnosti samé, ale především z jejího rozsahu.

Domnívám se, že soudní praxe zaznamená trend k zachování stávající judikatury v co největším rozsahu, na druhou stranu si nemyslím, že by bylo přínosné upínat se příliš na starší, byť propracovanou judikaturu, která však vychází z jiného konceptu právní úpravy, a tudíž na novou "nepasuje".

7. ROZHODOVACÍ PROCES

Iura novit curia, tedy zásada soud zná právo, získá po vstupu nového občanského zákoníku v účinnost nový rozměr. Vzhledem k rozsahu zákoníku,²⁴ k šíři jeho rozchodu se současnou právní úpravou a omezeným časovým možnostem soudců, bude poznání právní úpravy do hloubky vyžadovat poměrně dlouhý čas.

---

²¹ Viz SVOBODA, Karel. Úskalí velké rekonstrukce z pohledu procesualisty. In SVOBODA, Karel. Nové instituty českého civilního procesu. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. s. 215 - 216.

²² Např. MAREK, Karel, FIALA, Josef, STAVINHOVÁ, Jaruška et al. Přípomínky k návrhu občanského zákoníku. Právní zpravodaj. 2008, č. 12. s. 21.

²³ ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník ve Sbírce zákonů. Právní rozhledy. 2012, č. 7. s. 233.

²⁴ Rozsah zákoníku podrobuje kritice např. VLASTNÍK, Jiří. Některé připomínky k návrhu občanského zákoníku. Bulletin advokacie. 2011, č. 11. s. 30 - 31.

V situaci, kdy soudce novou právní úpravu sice zná, ale neosvojil si ji, bude nesmírně obtížné, aby bezchybně připravil jednání soudu, tj. určil, které skutečnosti mají být předmětem dokazování a které nikoli, stejně jako bude obtížné plnit poučovací povinnost soudu vůči účastníkům.²⁵ Zvláště pak podle ustanovení § 118a občanského soudního řádu,²⁶ kdy soud účastníky vyzývá k doplnění tvrzení a navržení důkazů potřebných k prokázání sporných tvrzení a poskytuje jim poučení o následcích nesplnění této výzvy.

Dalším úskalím bude jistě naplnění imperativu předvídatelnosti rozhodnutí,²⁷ který je, nehledě na procesněprávní povahu, vtělen přímo do nového občanského zákoníku. V souvislosti s plánovanou novelizací má však dojít i k jeho "promítnutí" do občanského soudního řádu.²⁸ Zvláště v počátcích účinnosti zákoníku bude naplnění požadavku předvídatelnosti nesmírně obtížné, neboť rozdílné řešení totožných či obdobných věcí různými soudy může vyplývat kromě jiného i z odlišného pohledu soudců na použitelnost stávající judikatury na věc, která bude podléhat nové právní úpravě. Ač se tedy bude účastník řízení ve své právní věci spoléhat na dosavadní judikaturu, může být překvapen tím, že soud posoudí jeho případ odlišně. V takovém případě bude kladen zvýšený důraz na odůvodnění rozhodnutí, protože soud bude muset zhodnotit, zda je stávající judikatura pro daný případ nadále použitelná, resp. také vysvětlit, jak k takovému závěru, ať už kladnému či zápornému, dospěl.

Domnívám se, že nutnost popsat v odůvodnění řady rozhodnutí původní stav právní úpravy, shrnout východiska staré judikatury a tyto podrobit jakémusi testu použitelnosti komparací s novou právní úpravou, povede k dalšímu zatížení soudní soustavy a tím k prodlužování soudních řízení.²⁹ Nehledě na to, že po poměrně

---

²⁵ Na tato úskalí upozorňuje i LAVICKÝ, Petr. Civilní soudnictví a nový občanský zákoník. Soudce. 2011, č. 9. s. 6 - 7.

²⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ Této problematice se blíže věnují DAVID, Ludvík. Právo na předvídatelné rozhodnutí jako základní soukromé právo. Právní rozhledy. 2012, č. 5. s. 181 - 183. nebo KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Vliv § 13 navrhovaného občanského zákoníku na soudní rozhodování v civilním soudním řízení. Právní fórum. 2011, č. 8. s. 382 - 387.

²⁸ Navrhované znění ustanovení § 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, je následující: "V občanském soudním řízení soud postupuje a rozhoduje předvídatelně, aby jeho průběh a výsledky nebyly pro účastníky dbalé vlastních procesních práv a povinností překvapivé. Soud vede řízení tak, aby byla věc připravena, projednána a rozhodnuta co nejúplněji a nejspravedlivěji, aby bylo nalezeno právo a zaručena jeho vymahatelnost." Zákon, kterým se mění občanský soudní řád a důvodová zpráva k zákonu jsou zveřejněny na portálu Ministerstva spravedlnosti JUSTICE.CZ. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4978&d=324960>

²⁹ Jak přílehně připomínkoval Nejvyšší soud: "Rozsudek se za této situace stává mnohdy historickým a vědeckým dilem." Čerpáno z článku Ministerstvo spravedlnosti nastavilo lhůtu pro dopracování nového občanského zákoníku. Právní zpravodaj. 2007, č. 11. s. 7.

dlouhou dobu budou rozhodovány vedle sebe právní věci podle dvou odlišných občanských zákoníků, a to s ohledem na přechodná ustanovení nového občanského zákoníku. Zatímco Karel Eliáš považuje dvoukolejnost rozhodování za prostor pro nastudování nového právní úpravy,³⁰ já ji považuji za další ztížení role soudce.

V této souvislosti je možné se zabývat i otázkou, zda by bylo možné či vhodné předjímat v rozhodnutích Nejvyššího soudu, jež budou vycházet z právní úpravy současného občanského zákoníku, zda jsou jeho východiska použitelná i při aplikaci nového kodexu.

Kromě výše uvedeného nelze opomenout ani úpravu podmínek, za nichž budou soudci rozhodovat, tzn. úpravu samotného procesu. Podle mého názoru i tento úsek patří mezi zmíněná úskalí, neboť přijetí nového občanského zákoníku nedoprovázelo promítnutí změn jeho hmotněprávní úpravy do úpravy civilního procesu. Připravená novelizace občanského soudního řádu³¹ ani nový zákon o zvláštních řízeních soudních³² přitom komplexní promítnutí změn nepředstavují, nýbrž naopak vyvolávají nové problémy.

8. MOŽNOSTI ŘEŠENÍ

Jak jsem již v úvodu naznačila, význam aktivního vyhledávání možných úskalí spojených s novým občanským zákoníkem spatřuji především v potřebě popsat a odborně posoudit veškerá možná rizika a přijmout potřebná opatření k jejich eliminaci či zmírnění, a to nejlépe již v legisvakanci době. Ponechám-li stranou možnost legislativních zásahů zákonodárce, včetně alternativy zrušení nového občanského zákoníku samotného, lze za účinný způsob řešení považovat především prevenci, a to v jejím nejširším pojetí, ať už jde o prevenci samotných sporů, jejich řešení soudní cestou nebo o zlepšení práce s judikaturou.

Prevence vzniku sporů by měla spočívat v seznamování laické veřejnosti s novým občanským zákoníkem ve smyslu vytváření "nového" právního vědomí. Ač jsem si vědoma toho, že se jedná o dlouhodobý proces ovlivňovaný mnoha faktory, vzhledem

---

³⁰ Konkrétně hovoří o "vstřebávání obsahu a dosahu ustanovení nové kodifikace v jejich vzájemných souvislostech." ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník a judikatura. In HULMÁK Milan, BEZOUŠKA Petr et al. Stará judikatura ve světle nových zákonů. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2012. s. 26.

³¹ Zákon, kterým se mění občanský soudní řád a důvodová zpráva k zákonu jsou zveřejněny na portálu Ministerstva spravedlnosti JUSTICE.CZ. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4978&d=324960>

³² Návrh zákona o zvláštních řízeních soudních a důvodová zpráva k návrhu zákona jsou zveřejněny na portálu Ministerstva spravedlnosti JUSTICE.CZ. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4978&d=324959>

k množství informací, které chrlí sdělovací prostředky, považují pravidelné informace o novém řešení stěžejních situací a potřeb občanů a dalších právních subjektů za naprosto základní.

Vzdělávání musí být rovněž veřejnost odborná. Jako spravedlivé se mi jeví, aby toto zaškolení do nové právní úpravy bylo určeno právníkům bez rozdílu a ti nemuseli nést náklady s ním spjaté, jestliže už musí věnovat svůj čas a energii nastudování nebývale rozsáhlé, zdůrazněme, že diskontinuální právní úpravy, jejíž dopady zasáhnou nejširší spektrum právních vztahů v celé společnosti. Otázka transakčních nákladů spojených s novou právní úpravou je komplikovaná, ale domnívám se, že měla být dostatečně zvažována již při vytváření nového občanského zákoníku, a pokud ne, není stále pozdě se jí začít odpovědně zabývat.

Pro omezení soudního nápadu věcí se nabízejí možnosti využití některé z variant alternativního řešení sporů, např. mediace nebo rozhodčího řízení. Neodvážuji si však odhadnout, zda tyto alternativy soudního řízení budou po vstupu nového občanského zákoníku využívány ve větší míře, a zda osoby mediátorů a hlavně rozhodců budou schopny na novou právní úpravu pružně reagovat.

I za předpokladu, že spor bude předložen k rozhodnutí civilnímu soudu, existuje možnost "nasměrovat" účastníky řízení k uzavření soudního smíru, tedy k postupu, který povede k vyřešení sporu, ale pro soud s menší časovou i argumentační náročností.

Preventivně ve vztahu k dalšímu postupu v řízení, tj. využití opravných prostředků, může působit i kvalita odůvodňování rozhodnutí, zejména pokud jde o jeho srozumitelnost a přesvědčivost pro účastníky řízení. V soudní praxi nejde bohužel o výjimečné případy, kdy nedůslednost v odůvodnění rozhodnutí vede k dalšímu vedení sporu, a to v podstatě jenom proto, že se neúspěšný účastník nedočkal náležitě a přesvědčivé odpovědi na všechny otázky, které v řízení vznesl a na nichž postavil svoji argumentaci. Důležitost odůvodnění bude spočívat také v tom, že ovlivní vytváření klíče pro použitelnost staré judikatury a obecně též klíče k výkladu nového občanského zákoníku.

Tam, kde soudy nedospěly ke shodnému závěru o obsahu právních pravidel, je nutné podnikat kroky ke sjednocení judikatury. Prostředky k zajištění jednoty judikatury současná právní úprava disponuje, avšak bez posunu v jejich využívání by vytváření sjednocené judikatury zabralo mnoho let, ne-li desetiletí. Základní úloha při sjednocování judikatury náleží Nejvyššímu soudu, jakožto dovolací instanci, u níž se soustředí rozhodování o nejzásadnějších právních otázkách. Je třeba počítat s tím, že může trvat i několik let, než budou podle nové právní úpravy rozhodnuty první spory, jež dospějí až do této fáze řízení. Je otázkou, jestli nastavení přípustnosti dovolání podle přijaté

novely občanského soudního řádu³³ v tomto směru skutečně Nejvyšší soud "odbřemění" a přispěje tak k posílení Nejvyššího soudu jako sjednotitele judikatury.

Další doba uplyne, než budou vybrána rozhodnutí, která budou publikována ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu. Nejpružnějším prostředkem se tak jeví stanoviska Nejvyššího soudu, která soud zaujímá k rozhodovací činnosti soudů podle § 14 odst. 3 zákona o soudech a soudcích.³⁴ Pokud byla legitimita jejich přijímání dosud některými odborníky považována za spornou,³⁵ domnívám se, že v souvislosti s novým občanským zákoníkem bude sledování a vyhodnocování rozhodnutí soudů v občanském soudním řízení a zaujímání stanovisek Nejvyšším soudem nejrychlejším prostředkem k zajištění jednoty výkladu práva, a tím i prostředkem k naplnění požadavku právní jistoty.

Domnívám se a zároveň doufám, že nutnosti zvýšené práce s judikaturou jsou si vědomy nejenom soudy, ale i příslušné státní instituce. Dle mého názoru by mohl tento proces začít shromážděním zásadní judikatury vzniklé po roce 1989 a v odůvodněných případech i judikatury starší. Shromážděná judikatura by poté byla komparována s východisky a úpravou obsaženou v novém občanském zákoníku, stejně jako s pozvolna vznikající další doktrínou a judikaturou. Komparace by měla být prováděna nejlépe pracovníky soudů či alespoň v úzké spolupráci s nimi. Není jistě nutné zdůrazňovat, že tato nově se tvořící databáze by měla být veřejně přístupnou a otevřenou nejenom akademické diskuzi.³⁶

---

³³ Ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., upravuje přípustnost dovolání následovně: "Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak."

³⁴ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Mají nejvyšší soudy vydávat sjednocující stanoviska [online]? Dostupný z: <http://jinepravo.blogspot.com/2007/05/maj-nejvy-soudy-vydvat-sjednucujc.html>. nebo JONÁŠOVÁ, Radka. Sjednocuji, sjednocuješ, sjednocujeme aneb křišťálové koule netřeba [online]. Dostupný z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/sjednocuji-sjednucujes-sjednucujeme-aneb-kristalove-koule-netreba-55670.html>.

³⁶ Srov. HULMÁK, Milan et al. Vliv návrhu nového občanského zákoníku na použitelnost dosavadní judikatury Nejvyššího soudu. In HULMÁK, Milan, BEZOUŠKA, Petr, et al. Stará judikatura ve světle nových zákonů. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2012. s. 27- 55.

9. ZÁVĚR

Pokud se nepodaří výše popsaná úskalí překonat, resp. pokud nebude systematicky pracováno alespoň na jejich zmírnění, mohou mít citelné negativní dopady, ať už jde o snížení úrovně právního vědomí, zneužívání mezer v právu, vznik zbytečných sporů nebo prodloužení a prodražení soudních řízení. To vše může představovat závažný zásah do právní jistoty a v konečném důsledku vyústit až ve ztrátu odůvodněné důvěry v právo. Účelem tohoto příspěvku není tyto negativní důsledky jakkoli předjímat, ale spíše upozornit na to, že je nutné se problematikou odpovědně a s vysokou odborností zabývat.

Literature:

- BEZOUŠKA, Petr. Soudcovské dotváření práva vykračující z mezí zákona v návrhu českého občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2011, č. 1. s. 18 - 22.
- CVRČEK, Filip. Návrh občanského zákoníku (z hlediska jazykového a legislativně technického). *Soudce*. 2011, č. 4. s. 7 - 13.
- DAVID, Ludvík. Právo na předvídatelné rozhodnutí jako základní soukromé právo. *Právní rozhledy*. 2012, č. 5. s. 181 - 183.
- ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.
- ELIÁŠ, Karel. K článku JUDr. Stanislava Křečka. Zamyšlení nad návrhem nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2008, č. 9. s. 22 - 25.
- ELIÁŠ, Karel. Co přináší nový občanský zákoník byznysu? *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 5. s. 148 - 153.
- ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník ve Sbírce zákonů. *Právní rozhledy*. 2012, č. 7. s. 229 - 234.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 343 s. ISBN 9788073800239.
- HANDLAR, Jiří. Nový občanský zákoník – nenaplněná východiska, *Právní rozhledy*. 2010, č. 23. s. 844 - 846.
- HANUŠ, Libor. K argumentaci teleologickým výkladem (vázanosti soudce zákonem). *Právní rozhledy*. 2007, č. 7. s. 233 - 242.
- HULMÁK, Milan, BEZOUŠKA, Petr et al. *Stará judikatura ve světle nových zákonů*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2012. 189 s. ISBN 9788087382264.
- JONÁŠOVÁ, Radka. Sjednocuji, sjednocuješ, sjednocujeme aneb křišťálové koule netřeba [online]. Dostupný z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/sjednocuji-sjednocujes-sjednocujeme-aneb-kristalove-koule-netreba-55670.html>
- KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Vliv § 13 navrhovaného občanského zákoníku na soudní rozhodování v civilním soudním řízení. *Právní fórum*. 2011, č. 8. s. 382 - 387.

- LAVICKÝ, Petr. Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku. Právní rozhledy. 2007, č. 23. s. 848 - 859.
- LAVICKÝ, Petr. Civilní soudnictví a nový občanský zákoník. Soude. 2011, č. 9. s. 4 – 14.
- MAREK, Karel, FIALA, Josef, STAVINHOVÁ, Jaruška et al. Připomínky k návrhu občanského zákoníku. Právní zpravodaj. 2008, č. 12. s. 20 – 24.
- MLSNA, Petr. Návrh občanského zákoníku – víra v pokrok. Právní rozhledy. 2011, č. 11. s. II.
- Ministerstvo spravedlnosti nastavilo lhůtu pro dopracování nového občanského zákoníku. Právní zpravodaj. 2007, č. 11. s. 1 - 9.
- SVOBODA, Karel. Nové instituty českého civilního procesu. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 248 s. ISBN 978-80-7357-722-3.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. Mají nejvyšší soudy vydávat sjednocující stanoviska [online]? Dostupný z: <http://jinepravo.blogspot.com/2007/05/maj-nejvy-soudy-vydvat-sjednocujc.html>.
- Věcný záměr občanského zákoníku (s úpravami po projednání v odborných komisích LRV a v Legislativní radě vlády). Dostupný z ASPI. ASPI ID: LIT38252CZ.
- VLASTNÍK, Jiří. Některé připomínky k návrhu občanského zákoníku. Bulletin advokacie. 2011, č. 11. s. 30 - 36.

Contact – email
 novotntereza@gmail.com